

Firbladet

ÅRGANG 20 – NR 3 – 2007

ISSN 0804–2403

Utgitt i fellesskap av:

Norsk Botanisk Forening, Østlandsavdelingen
og Innlandet Botaniske Forening

Innhold

Hilsen fra en ny forening	2
Østlandsavdelingens møteprogram 2007-2008	3
Innlandet Botaniske Forenings møteprogram 2007-2008	3
May Berthelsen: Villblomstenes dag 2007 i vårt distrikt	4
– Og så neste år – 15. juni 2008	4
Jan Wesenberg: Veihaukeskjegg <i>Crepis biennis</i> – neste art i startgropa?	5
Øyvind Traagstad: Breiflangre	7
Anders Often: To gode kommentarer	8
ØLA forbereder nettforum	10
Øyvind Traagstad: Bare blåbær? – snart fem år etter... ..	11

Melding fra styret:

Firbladets årgang 20 (2007) får bare 3 hefter. Dette er siste hefte for i år.

Hilsen fra en ny forening

Hei alle medlemmer i Innlandet Botaniske Forening (IBF) og Østlandsavdelingen (ØLA)! Her følger en hilsen fra leder i IBF. På vegne av styret retter jeg spesielt en hilsen til våre nye medlemmer, Velkommen skal dere være!

IBF er den yngste grenen på foreningens stamme. I den første sesongen, etter stiftelsen den 26. april, har vi hatt fem ekskursjoner til ulike områder med forskjellige plantesamfunn (referater kommer i Blyttia, elektronisk versjon). Områdene vi har besøkt har variert fra tørreng- til bekkekløftvegetasjon – uansett vær.

Villblomstens dag ble gjennomført med suksess og godt oppmøte. Dette er en dag vi vil fokusere på fremover. Vi må jo legge til rette for at alle skal få et innblikk i plantenes fascinerende verden!

Hovedmålet i IBF er å fortsette med tilrettelegging og gjennomføring av varierte turer og hendelser med botanikk i sentrum, slik at medlemmene får et bredt tilbud både når det gjelder tema, geografisk område, terreng (lett-krevende) og turlengde. Det er viktig at det både finnes tilbud til den turglade amatøren og for den spesielt interesserte. En oppfordring til medlemmene våre fra styret i IBF, er å tipse om spennende botaniske områder i deres lokalmiljø, og kanskje fungere som kjentmann og guide oss på slike turer. Det kan være noe dere ønsker å dele med andre planteglade mennesker – være seg funn dere har gjort eller en større eller mindre naturopplevelse. Slikt kan dere også formidle gjennom et lite innlegg i Firbladet.

Mens plantene tar en liten hvil kan kanskje vinterens program i IBF korte ned ventetiden på våren? Vi kan friste med tre medlemsmøter og temaene har god bredde. Torsdag den 14. desember vil Asle Bruserud ha innlegg om giftige planter på Nes, og selv vil jeg snakke litt om samarbeidet mellom planter og sopp (kl. 18.00-20.00). Kanskje noen vil kikke på vinterdendrologiutstillingen på Veaa? Lørdag den 19. januar har Børre Dervo (NINA), som er en erfaren plantefotograf, takket ja til å snakke om nettopp plantefotografering (kl. 12.00-14.00). Her blir det tid til spørsmål og erfaringsutveksling. Det kan være lurt å ta med kameraet sitt. Dette etterfølges av et innlegg, i regi av undertegnede, om de seks florarikene i verden og dannelsen av disse. Når så våren er i anmarsj vil Finn Edvardsen fortelle om Saltens floraprojekt – registreringsarbeid og metodikk (kl. 18.00-20.00). Deretter følger Kolbjørn Hoff (Fylkesmannens miljøvernnavdeling i Oppland fylke) som vil gi en kort innføring i verneprosesser, -formål, -former og snakke litt om aktuelle prosjekter av botaniskfaglig interesse i Oppland. Det vil ved vært medlemsmøte være tid til diskusjoner og spørsmål, litt hyggelig prat og noe varmt å drikke. Vel møtt!

Sommerens aktiviteter er vi i full gang med å forme. Styret rant rett og slett over av glimrende forslag til utflukter og hendelser tidlig denne høsten. Alene om å spille inn turønsker har vi ikke vært. Både medlemmer og kommende medlemmer (?) har ivrig bidratt her. Tusen takk for det! Etter syv måneders eksistens har vi turprogram for flere år fremover. Ikke for det – fortsatt å medvirke og foreslå ekskursjonsmål. Slikt engasjement er givende og styrker organisasjonen som helhet!

Som dere forstår er det mange planer for døren. Noen blir sikkert bare med planene, andre gjennomføres. Kan eksempelvis et helgekurs i artskjennskap og floristikk være noe for medlemmene våre? Hva med et planteregistreringskurs? Kanskje kunne vi i fremtiden fått til et lignende kartleggingsprosjekt som i Salten og Østfold? Visjon kan bli virkelighet! Vær klare – snart er det vår igjen!

**Med hilsen fra
Janicke Haug (leder i IBF)**

Østlandsavdelingens møteprogram 2007-2008

Møtene er alle på onsdager og begynner kl. 18.30. Alle utenom 16. januar holdes på rom 2416, Kristine Bonnevis hus (Biologibygget), Blindern, Blindernveien 31. Enkel servering!

28

november
onsdag

Øyvind Traagstad: Digitalkåseri om Gotland og "Orkidéresan" – en i første rekke botanisk, men også kulturell og ornitologisk reise – i Linnés fotspor.

12

desember
onsdag

Julemøte med sommerens bilder fra medlemmene. Har du bilder du vil dele med oss andre, så ta dem med - elektronisk eller som dias. Send gjerne en liten melding til styret på forhånd om hvor mange bilder du tar med.

16

januar
onsdag

Hva ønsker du av ØLA? Styret i ØLA har noen ideer om arbeidet i foreningen framover, men ønsker også å høre hva du syns. Dette blir et uformelt pratemøte uten foredrag, men i hyggelige omgivelser.

Tid og sted: Asylet, Grønland 28, kl. 18.30. Følg oppslag i portrommet.

13

februar
onsdag

Anders Often: Trær til begjær – noen personlige "trefavoritter" i Oslo og Akershus.

Før foredraget: Årsmøte. Sakspapirer kommer i neste Firbladet.

12

mars
onsdag

Tema: slått og slåttenger. Vi får besøk av **Per Øystein Klunderud** og **Marit Eriksen**, drivkrefter bak slåttene på henholdsvis Ryghsetra i Nedre Eiker og Bøensætre i Aremark. Videre vil **Kristina Bjureke** fortelle om mulige prosjekter i våre fylker.

Innlandet Botaniske Forenings møteprogram 2007-2008

Møtene holdes på Veia, Statens fagskole for gartnere og blomsterdekoratører, Turistveien 92, 2390 Moelv. Merk at ukedagene og klokkeslettene varierer. Det blir tid til kaffe og kaffeprat!

14

desember
fredag

Asle Bruserud: Giftige planter på Nes. Janicke Haug: Samarbeidet mellom planter og sopp.

Tid og sted: Veia, Låven sal 7, 18.00-20.00.

19

januar
lørdag

Børre Dervo: Plantefotografering. Janicke Haug: Florarikene.

Tid og sted: Veia, Låven sal 7, 12.00-14.00.

4

mars
tirsdag

Finn Edvardsen: Saltens floraprojekt – registreringsarbeid og metodikk. Kollbjørn Hoff: Verneprosjekter i Oppland.

Før foredragene: Årsmøte. Sakspapirer kommer i neste Firbladet.

Tid og sted: Veia, Låven sal 7, 18.00-20.00.

Villblomstenes dag 2007 i vårt distrikt

Villblomstenes dag er i startgropa for sin 7. sesong, 2008. I 2007 var det minst en tur i hvert fylke. Deltagerantallet har økt noe i forhold til 2006.

Vi har jo fått ny forening (IBF) dette året, så nå dekker oversikten to foreninger. Tabellen viser aktivitet på Villblomstenes dag 2007 i begge foreningene. Oppland har økende aktivitet, Hedmark stabil, Akershus noe nedadgående og Oslo har stabil aktivitet.

Fylke	Kommune	Turmål	Deltakere (derav barn)	Media	Turleder 2008?
Oppland	Sel	Mysuseter	14(3)	nei	
Oppland	Østre Toten	Jernbanetrasé	18(2)	ja	ja
Hedmark	Ringsaker	Veaa	23(1)	nei	ja
Akershus	Lørenskog	Losby	9(2)	nei	ja
Akershus	Ås	Høgskolen	15(0)	nei	ja
Oslo	Oslo	Østensjøvannet	Ca 20	nei	ja
Oslo	Oslo	Ekebergskråninga	15	nei	ja

Kommentarer til tabellen:

Deltagere: Totalt antall deltagere (tallet til venstre). Tallet i parentes er tallet på barn som deltok.

Med media menes om media var til stede på turen. Kolonnen med turleder og bare ja, betyr at alle turlederne også vil ha tur neste år. Det er et svært godt utgangspunkt for neste års tur.

Og så neste år – 15. juni 2008

Kan du som medlem tenke deg å ta en tur på Villblomstenes dag 15. juni i 2008? Vi ønsker å arrangere minst like mange turer som i fjor. Vi ønsker at dagen skal utvikle seg langs to linjer:

– ”Fagfolket møter publikum”

Villblomstenes dag er i tillegg til en dag for alle de dyktige amatører og barfotfloristikere også en ypperlig anledning for fagbotanikerne til å møte publikum, vise seg fram og vise fram faget. Hvorfor ikke sette av denne ene dagen på forsommeren til å gå en vanlig tur med vanlig publikum og snakke om forsommerens blomster i nabolaget?

– Synergieffekt med det lokale foreningslivet

Vi i NBF har gjerne kunnskapen om plantene, men lite nedslagsfelt og omland å annonsere i. Samtidig fins det en rekke lokale foreninger og instanser: markaforeninger, venneforeninger, historielag, museer, som har et nedslagsfelt og omland og ønsker å tilby aktiviteter, men som mangler gode botanikere til å lede turen. Her kan vi møtes til gjensidig nytte. Vi ønsker flest mulig turer som samarbeidsprosjekt. Er du interessert i å lede en tur, så kan vi kanskje matche deg med en samarbeidende forening. Kanskje kan vi også finne en eller et par andre turledere, slik at du ikke trenger å lede turen alene.

Du finner flere opplysninger om Villblomstenes dag på nettsida: www.villblomstenesdag.no

May Berthelsen, nasjonal koordinator for Villblomstenes dag
e-post: mayb@student.uv.uio.no tlf: 35050193/90183761
Adr: Manheimstrondi 499 A, 3840 Seljord

Veihaukeskjegg *Crepis biennis* – neste art i startropa?

Jan Wesenberg, Slireveien 7, 1164 Oslo blyttia@nhm.uio.no

Jeg har i år oppdaget to nye store forekomster av veihaukeskjegg *Crepis biennis* langs veier i Oslo, samt sett en sannsynligvis stor bestandsøkning på en tidligere kjent lokalitet i Bærum.

AK Bærum: Fornebulandet, Lilleøya, i mengder langs veien mellom bommen og Lilleøyplassen. Observert 27.06.2007 JW, ikke belagt, talt opp eller koordinatfestet.

OSLO: Oslo: E6 mellom Skulleruddumpa og Abildsø, stor bestand på jordvoll i østre veikant, mange hundre individer over mer enn 100 m. PM 02210-02278, 38547-38770. 13.07.2007 JW. HbO 184365.

OSLO: Oslo: Bjørndal, Slimeveien mellom Ljabruveien og Montér Orring byggsenter, skråningen nedenfor veien, større populasjon. PM 0298,3445. 20.07.2007 JW. HbO 184366.

Veihaukeskjegg har hittil i Oslo-området dels hatt kortvarige, ustabile forekomster, dels klor seg fast med små "brohoder" uten å bli ekspansiv. I herbariet på Botanisk museum (O) er det en lang rekke belegg fra Oslo, og noen få fra Akershus. Eldste funn ser ut til å være et udatert belegg av Peter Nøvik, "Chria: Sinsen", og dermed antakelig fra før 1924. Hans belegg i HbO er ellers gjerne fra 1880-90-årene. En nærliggende lokalitetsgruppe er rundt Nydalen (1934, Conrad Platou) og Storo (1949-61, belagt jevnlig av Johannes Lid). Den største lokalitetsgruppa er Akerselva rundt Myhren, Bentsebru, Bjølsen og Sagene. I dette området er den kjent fra flere dellokalteter, og har vært samlet fra 1947 (Kristian Andreassen) og fram til vår

Veihaukeskjegg på jordvollen langs E6, hundrevis av individer.

Haukeskjeggslekta kjennes på korgdekket: to tydelige rader korgdekkblad, de ytre korte og de indre lange. Hos svever er det ikke slik – der dekker korgdekkbladene hverandre etter taksteinsprinsippet.

Typisk blomsterstandsarkitektur hos veihaukeskjegg: en komprimert toppdel av blomsterstanden og lange sidegreiner. Ingen svever ser slik ut.

tid. Øvrige belegg ser ut til å være strøfunn: Bygdø 1925 (Per Størmer), Almedalen bak Grefsenåsen 1965 (Johannes Lid), Skard steinbrudd 1968 (Finn Wischmann), Korsvoll 1983 (Jan Wesenberg), Alna jernbanestasjon 1995 (Tore Berg, Kjell Magne Olsen og Ivar Holtan).

I Akershus er de fleste beleggene fra Fornebu i Bærum (Oksenøyveien, Storøykilen, Lilleløen etc.), belagt siden 1918 (R.E.Fritz). Bortsett fra det er den bare belagt fra Sem og Konglungveien i Asker.

I 2007 var arten tallrik langs veien fra bommen på Lilleøya til Lilleøyplassen. Vi så den ikke der 03.-04.08.2005, da Østlandsavdelingen av NBF hadde florakurs på Lilleøyplassen. Men under dette kurset ble det sett en knøttliten populasjon ved stien fra bunnen av Storøykilen opp til flyplassområdet på Storøya. Selv om arten, som tidligere nevnt, har vært kjent i området siden 1918, kan det se ut som vi for første gang har fått en stor veikantpopulasjon her.

De to forekomstene i Oslo sørøst er så vidt jeg kan se nye. Mer enn det, de er store og befinner seg på trafikkintensive lokaliteter: Skullerud-lokaliteten på veiskulderen til E6, Bjørndal-lokaliteten ved en relativt ny vei i et generelt utbyggingsområde. Det at de står der nå, samtidig, må bety at det er diasporer i omloop i området. Det kan selvsagt bare være et blaff, men undertegnede syns det minner om slik tunsaltgras *Puccinellia distans* eller pastinakk *Pastinaca sativa* begynte å dukke opp før de ble allestedsnærværende veikantarter: først ikke-ekspansive enkeltpunkter ved fortau, tråkk og turveier, og først deretter de langstrakte veikantpopulasjonene, først enkelte steder, så nærmest overalt. De aller fleste innførte arter som har ekspandert, har før det hatt en lang periode som små, fluktuerende eller stabile, men ikke-ekspansive forekomster – noe som i ettertid ser underlig ut. Det som skjer i slike små pionerpopulasjoner er en seleksjon i forhold til klimaforhold, konkurranseevne på tilgjengelig substrat og dertilhørende vegetasjon, og oppbygging av fertilitet. Dette tar gjerne mange tiår,

kanskje opp mot hundre år. Deretter trenger de en viss periode for å bygge opp et tilstrekkelig diasporepress ved at de etablerer seg i de lokalt beste habitatene der de kan leve stabilt, og der begynner å produsere diasporer i stor skala – og så er de i gang. Jeg har en utpreget magefølelse av at veihaukeskjegg nå kanskje kan ligge i startgropa til å bli en ny slager langs våre veier. Hvis disse nye store forekomstene holder seg, og klarer seg gjennom vintrene som kommer, ser jeg ikke noen grunn til at en vindspredd art som denne ikke skulle kunne klare seg nøyaktig like godt på alle andre tilsvarende veikanter.

Selv om vi dermed muligens kan komme til å oppleve at veihaukeskjegg i de nærmeste årene begynner å "ta i bruk" veikantene i stor skala, ser det foreløpig ikke ut som arten ligger an til å bli noen pestart. Foreløpig ser det ut som den holder seg til forstyrret mark, og ikke kaster sultne blikk på arealer med naturlig vegetasjon.

Breiflangre

Øyvind Traagstad, Kjelsåsveien 169, 0884
Oslo. oetr@nve.no

Ikke den mest eksklusive i orkidefamilien riktignok – men likevel noen prakteksemplarer av arten, som er enkle å komme til her i Oslo. Med offentlig kommunikasjon Kolsåsbanen til Montebello stasjon og ned Noreveien til denne møter Husebybakken. Eller ta bussrute 23 til Ullern skole og gå opp sistnevnte vei til der Noreveien tar av vestover. Med bil Ullernchausseen vestover forbi/under Sme stadkrysset, ta av i busslommen nær nevnte skole og kjør oppover Husebybakken. Du står da ved en trafostasjon på oversiden av krysset, og følger så Noreveien ca. 50 m oppover. De 5–6 plantene står på oversiden av veien og ruver forbløffende i terrenget. I tillegg er de betydelig mer fargerike enn breiflangrer ofte pleier å være. Riktig tidspunkt i en normal sommer er ca. 05.–10. juli.

Kona ruver bare drøyt 1.60 over bakkeplan – og om fotoet så noenlunde overlever trykken skulle det fremgå at planten ved siden av er om lag 70–80 cm.

Forfatterens kone ved siden av et kjempeeksemplar av breiflangre. Foto: ØT.

To gode kommentarer

Anders Often, NINA, Gaustadalleen 21, 0349 Oslo anders.often@nina.no

En sjelden gang er man heldig og får i ettertid utfyllende og oppklarende kommentarer etter å ha skrevet om planter – enten i *Blyttia* eller andre steder. Jeg tillater meg her å bringe videre to slike. Begge er så interessante og treffende at de fortjener å bli satt på trykk. Det gjelder tolkning av stedsnavn for funn av klokkesøte, og frøsetting hos selje og poppel. Kommentarene er fra henholdsvis Julie Kjennerud og Tore Berg – tusen takk til begge.

(1) Klokkesøten fra Lørenskoven. For 10 år siden skrev jeg en liten notis i *Blyttia* (Often 1997) om det høyst eiendommelige fragmentet av klokkesøte som ligger som beleg på Botanisk museum i Oslo. Planten ble funnet i et høyllass på Grønland torv en gang rundt 1860. Det var N.G. Moe som ble oppmerksom på planten og bela den. Han forhørte seg hvor høylasset kom fra og fikk greie på at det stammet fra "Lørenskoven". Selv tolket jeg dette som et sted i Lørenskog ved Lillestrøm, da dette ville være nærmeste sted for spontan klokkesøte – slik den finnes helt sør i Østfold.

Så, en dag 10 år senere fikk jeg et meget hyggelig og oppklarende brev fra Julie Kjennerud. Hun argumenterer for at det slett ikke er Lørenskog kommune på Romerike det er snakk om, men plassen Lørenskog i Nordmarka. Julie har nok aldeles rett. Her gjengis hennes argumentasjon ordrett (brev pr. 25.07.2007).

Kommentarer til din artikkel i *Blyttia* nr. 2-1997, s. 87-88 om klokkesøten fra Lørenskogen.

På Nordmarkskartene er navnet Lørenskog avmerket med et gårdstegn litt nord for Motvatn stasjon på Gjøvikbanen.

Om denne gården skriver Egil Collett Aabel i sin bok "Nordmarksfolk", Oslo 1985 s. 122 (sitat): "Den nåværende Løvenskioldplassen begynte sin historie som seter for gården Løren. Men i forbindelse med godssamlingen midt på 1600-tallet mistet Løren rettighetene sine her, og måtte anlegge ny seter lengre vest, nær Blankvann, Lørenseter. "Lørenskog" ble da navnet på en av de seks skogene i det opprinnelige Nordmarksgodset. Senere nevnes eiendommen som en del av 'Peder Grøns Store skov'. Første gang Lørenskog nevnes særskilt er i 1760, og da som 'Løren Sættes Plads'.

En rimelig antagelse kunne være at det var herfra høylasset kom. Greveveien passerer i kort avstand øst for gården. Den ble anlagt i de første årene av 1800-tallet av hensyn til malmtransporten fra Hammeren til Hakadals verk, hvor grev Herman Wedel Jarlsberg da var eier.

Ved Hammeren var det bro over Skjærersjøelven – Skjærersjøbroen. Den lå litt nedenfor den nåværende brua, men er nå forsvunnet. Fra Hammeren sørover mot Brekke hadde det lenge vært en gammel vei som stadig ble utbedret og utvidet (jfr. 'Maridalen vakker og verneverdig, Grøndahl & Søn Forlag, Oslo 1989, s. 46: Samferdsel og gamle veier'). Kommunikasjonsmessig skulle det altså ikke være noe til hinder for å kjøre et høyllass fra Lørenskoven ned til Christiania i løpet av en morgenstund.

Et viktig spørsmål gjenstår: Hvordan er klokkesøten kommet til Lørenskog? De nærmeste voksestedene ligger jo svært langt borte. Jeg leste en gang i en bok jeg hadde lånt omtrent følgende som kunne være aktuelt i denne forbindelse. Et medlem av slekten på Løren gård tilbrakte en av somrene på Lørenskog, gårdens gamle seter. Han reiste også en del, blant annet til Sørlandet. Dertil var han interessert i planter, og tok ofte med seg på sine reiser planter som han plantet ut i hagen på Lørenskog. Forfatteren bemerker at en botaniker burde ta en tur til denne hagen. Dessverre har jeg glemt tittelen på boken. Om forfatteren husker jeg bare at han var en kjent kulturskribent. Jeg mener at Mentz Schulerud kan være et "hett navn" i denne forbindelse. Konklusjonene på alt dette må bli: 1. Det

Plassen Lørenskog i Nordmarka. Foto: AO.

berømte høylasset med klokkesøten kom fra plassen Lørenskog i nærheten av Movatn i Nordmarka. 2. Planten er kommet dit ved hjelp av mennesket.

Dette var så interessant at jeg måtte ta en tur opp til Lørenskog i Maridalen og se nærmere på Lørenskog-plassen – knapt med forhåpning om å finne klokkesøte, men kanskje det kunne finnes rester av andre interessante hageplanter som kun bekrefte at det var innplantet arter fra Sørlandet der. Jeg fant verken klokkesøte – eller andre rare planter (den 23.10.2007) – men hadde en veldig fin høsttur til det vakre småbruket Lørenskog litt inn for Maridalen. Jeg skal dra dit også neste år og lete grundigere.

(2) Spredning av kjempepoppel i Ås. I en artikkel (Often 2007) fortalte jeg om kjempepoppel som har spredd seg med småplanter fra et forsøksfelt nede ved Syverud ved Årungen i Ås kommune, og til grusfeltene langs jernbanen nord for Ås sentrum. Vanligvis sprer ikke poppel seg ut i terrenget med frø. Trærne står der de er plantet, kun eventuelt at de forøker seg helt lokalt med rotskudd – noe enkelte av artene kan gjøre i stor grad. Ja, gamle hager kan av og til nesten fullstendig overtas av rotskudd av balsampoppel *Populus basamifera* coll. Langs Mjøsstranda på Nes er det også vegetativt forøkte kratt som noen steder kan danne en vegg mellom stranda og bakenforliggende åkermark (Often et al. 2005).

Og hva er årsaker til dette? For det første har en del arter i denne familien stor evne til å sette rotskudd. Men det viktigste er det faktum at seljefamilien – hvor vier, selje og pil *Salix*

og osp og poppel *Populus* hører hjemme – er særbu: det er egne hann- og hunnplanter. Ville, særbu arter er som regel i balanserte bestand av hann- og hunnplanter noe som sikrer effektiv bestøvning, frøsetting og spredning med frø – og dermed finner man småplanter. Men slik behøver det jo absolutt ikke være for arter tatt inn som prydplanter. Her kan man ha selektert frem én plante med ønskede egenskaper og så klonet denne for salg. Dette kan være en hannplante (ofte vakrere rakler) eller det kan være en hunnplante (som har andre ønskede egenskaper – hva vet jeg). Resultatet er i alle fall at man sjelden finner frøforvillede avkom fra dyrkede trær av selje, pil og poppel (pers. medd. Tore Berg).

Med i forbindelse med forsøket på Syverud hadde man stiklinger fra mange steder innen kjempepoppelels utbredelse i vestre del av Nord-Amerika. Man ønsket ganske sikkert individ av begge kjønn – selv om dette ikke var så lett å avgjøre ved innsamling av stiklinger. Men rent statistisk burde man jo få med begge kjønn så fremt det ble samlet en del materiale – og det ble samlet mye (Børset & Langhammer 1956). Da det store forsøksfeltet ble ryddet rundt 1965 ble et tyvetalls trær stående igjen i skogkanten mot nord. I og med at vi kan anta at utgangspunktet var en blandet bestand av hann- og hunnplanter er det sannsynlig at også de to gjenværende trerekken ble en blandbestand av hann- og hunntrær – noe den jo beviselig også ble i og med frøsetting og frøspredning herfra, og etablering av småplanter flere kilometer unna (Ofen 2007). Til våren skal jeg vurdere å finne en meget lang stige – eller alliere meg med en dyktig treklatrer – for dermed å kunne kjønnsbestemme tre for tre. Det kunne være kjekt å vite hvor mange av de nær 50 m høye trærne som er hannkjempepopler og hvor mange som er hunnkjempepopler. Er alle av ett kjønn er det et nytt forklaringsproblem, og Tore må konsulteres på nytt.

Litteratur

- Børset, O. & Langhammer, Å. 1967. Et 10-årig plantefelt av *Populus trichocarpa* (Hook.) i Ås. Meddelelser fra det norske skogforsøksvesen 23: 41-62.
- Ofen, A. 1997. „Der siges at stamme fra Lörenskoven” – en merkelig innsamling av klokkesøte. *Blyttia* 55 (2): 87-89.
- Ofen, A. 2007. Laurbærrose, kjempepoppele og vestamerikansk hemlokk på Åsmyra, Ås i Akershus. *Blyttia* 65 (3): 187-194.
- Ofen, A., Bruserud, A. & Stabbetorp, O. 2005. Floraen på Nes og Helgøya. Forvillede kulturplanter: Mye innsådde engplanter og nyere hageplanter samt trolig noen få klostertidsrelikter. Nes og Helgøya Lokalhistorisk skrift 2005: 36-55.

ØLA forbereder nettforum

– et sted å melde morsomme funn, å diskutere, å høre om noen vil være turfølge ved spontanturer, tipse om bøker osv. Webutvikler og webmaster er Per Madsen, pmadsen@broadpark.no.

Det vi trenger i den forbindelse, er e-postadressen til flest mulig medlemmer i ØLA, slik at dere kan få varseling når det skjer noe.

Derfor: send inn e-postadressen din til Marit Almvik, marit.almvik@bioforsk.no.

Bare blåbær? – snart fem år etter...

Øyvind Traagstad, Kjelsåsveien 169, 0884 Oslo. oetr@nve.no

I Firbladet nr. 1 for 2003 funderte jeg over årsaken til blåbærnes tilbakegang. Elizabeth Skjelsvik fulgte opp i nr. 4, hvor hun mente økningen i elgstammen var en viktig årsak. Elgen tar unektelig sin del, og i fjernere trakter – hvor det ennå vanker bjørn, kan denne sette til livs utrolige 90 kg blåbær pr. dag (jeg ringte kilden for å få bekreftet tallet). "Bærplukker'n" – som vi før trodde kunne skade planten fordi en del blader ble rapset med – er neppe forklaringen på blåbærenes tilbakegang.

Derimot sur nedbør – eller kvåve – som nitrogen heter på svensk. En svensk forsker, Åsa Forsum, har skrevet en doktoravhandling om temaet. Her har hun i prioritert rekkefølge satt opp de største truslene mot blåbær:

- nitrogennedfall fra sur nedbør,
- larveangrep (også disse nyter godt av den gjødsling nitrogen utgjør),
- endret skogbruk, som tette plantinger, ødelegging av mark

I Sør-Sverige er blåbærriset gjennomgående nå sterilt, mens man lenger nord i landet fortsatt har bra fruktbarhet. Hun påviser dessuten at også tyttebær viser tilbakegang i områder med sur nedbør ("nitrogengjødsling").

Blåbær tilhører lyngfamilien, Ericaceae. Slekten *Vaccinium* omfatter flere av våre viktigste skogsbær, som blåbær, tyttebær, blokkebær og tranebær. Blåbær er flerårig, og kan bli opptil 20 år gamle. De vokser i hele landet, fra sør til nord. På snaufjellet er den funnet opp til 2008 m.o.h. Planten foretrekker lett sandet, noe sur jord – gjerne lett fuktet men med god drenering. Det latinske "vaccinium" henspiller ikke på vaksine, men på det latinske navnet for "ku". Dette stammer antakelig fra en gammel oppfatning om at kyr var spesielt glad i slike bær – noe som ikke stemmer.

Blåbærbusken er en krypende, bladfellende busk med opprettede, trekantete stengler. Den blomstrer i mai–juni, og de rosarøde, urneformede blomstene er tvekjønnet, som hos blomsterplanter flest. Bærene har fått en noe sein berømmelse. Munnhellet om at noe er "bare blåbær" (en enkel sak) stemmer ikke helt med virkeligheten lenger – i alle fall her på nedre deler av Østlandet. Men mens bærslaget har gått tilbake, går populariteten opp. I en bok som kom i fjor; "Blåbær – smakfull antioksidant" av lege Audun Myskja, gis bl.a. en grundig gjennomgang av blåbærenes helsemessige fortrinn. Den er en lettlest, grei pocketbok – og anbefales herved (også ulike former for bruk av blåbær, oppskrifter og, omtale av andre skogsbær i samme slekt). Boken anbefales herved!

Den sterke fokusering i media på den betydning blåbær har for helsen vår har gitt markante utslag. Bare i England økte salget av bærslaget fra 14,7 mill. pund i 2004 til 26,2 mill. pund i 2005. Også på internett har det i løpet av få år vært en mangedobling av treff på blåbær som søkeord på søkestasjoner som Google og medisinske søkestasjoner som PUBMED.

B

Retur: NBF ØLA, Naturhistorisk museum, Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo

Dette heftet av Firbladet er redigert av Jan Wesenberg.
Trykk: Oslo Forlagstrykkeri AS, Haslevollen 3 F, 0579 Oslo

Østlandsavdelingens hjemmesider: <http://www.nbf-ostland.no>
Innlandet Botaniske Forenings hjemmesider: <http://botaniskforening.no/ibf/>

Stoff til Firbladet kan sendes til: firbladet@nbf-ostland.no

<i>Styret i Østlandsavdelingen</i>		Leder: Bjørn H. Smevold spiny1000@yahoo.co.uk 951 94 245
Nina Bråten ninabr@student.matnat.uio.no 980 44 678	Jan Wesenberg blyttia@nhm.uio.no 908 88 683	Line Hørlyk ahorlyk@online.no 67 97 30 73
May Berthelsen mayb@student.ikos.uio.no 901 83 76	Dag Viggo Nilsen dagvn@broadpark.no 932 43 910	
Nestleder: Anders Often anders.often@nina.no 64 94 04 32	Marit Almvik marit.almvik@bioforsk.no 957 28 015	Magne Jansen m.j@hitachipowertools.no 982 90 129
<i>Styret i Innlandet Botaniske Forening</i>		Leder: Janicke Haug janicke.haug@fsvea.no 977 47 710
Nestleder: Torbjørn H. Kornstad tk@senterpartiet.no 907 33 123	Styremedlem: Ada Koller Hagness ada.koller.hagness@fsvea.no 905 12 084	Styremedlem: Anders Breili andersbreili@hotmail.com 905 07 185
Kasserer: Asle Bruslerud as-brus@online.no 62 34 11 86	Varamedlem: Trond Østby tr-ost@online.no 957 20 984	Varamedlem Finn Edvardsen fi-edva@online.no 907 24 676